

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

یکپارچه‌سازی رفتارگرایی و نظریهٔ دل‌بستگی
در آموزش عملی والدین

یکپارچه‌سازی رفتارگرایی و نظریهٔ دل‌بستگی
در آموزش عملی والدین

بت تراوتمن

ترجمهٔ

دکتر پریناسادات سیدموسوی

امیرمهدی کتانی

۱۳۹۶

۶۶۲

مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی

یکپارچه‌سازی رفتارگرایی و نظریه دلبستگی در آموزش عملی والدین
بت تراوتمن

ترجمه دکتر پریساسادات سیدموسوی - امیرمهدی کتانی
Beth Troutman, *Integrating Behaviorism and Attachment Theory in Parent Coaching*, Springer, 2015.

ویراستار: فرشته بهرامی

حروف‌نگار و صفحه‌آرا: سمیرا دهقان

طراح جلد: امیرشاهرخ فریوسفی

ناظر چاپ: صفر ممیزاد

چاپ اول: ۱۳۹۶

شمارگان: ۵۰۰

قیمت: ۱۵۰.۰۰۰ ریال

کلیه حقوق برای دانشگاه شهید بهشتی محفوظ است.

سرشناسه:	تراوتمن، بت؛ Troutman, Beth
عنوان و نام پدیدآور:	یکپارچه‌سازی رفتارگرایی و نظریه دلبستگی در آموزش عملی والدین/بت تراوتمن؛ ترجمه پریساسادات سیدموسوی، امیرمهدی کتانی. تهران: دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۹۶.
مشخصات نشر:	دوازده، ۱۸۸ص: جدول.
مشخصات ظاهری:	مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی؛ ۶۶۲
فروست:	۹۷۸ ۹۶۴ ۴۵۷ ۳۹۶ ۵
شابک:	فیفا
وضعیت فهرست‌نویسی:	عنوان اصلی: Integrating behaviorism and attachment theory in parent coaching, c2015.
یادداشت:	واژه‌نامه؛ کتابنامه؛ نمایه.
یادداشت:	درمان تعامل والدین و کودک - Parent-child interaction therapy؛ رفتارگرایی - Behaviorism (Psychology)؛ دلبستگی - Attachment behavior.
موضوع:	سیدموسوی، پریساسادات، ۱۳۶۱-، مترجم
شناسه افزوده:	کتانی، امیرمهدی، ۱۳۷۱-، مترجم
شناسه افزوده:	دانشگاه شهید بهشتی
شناسه افزوده:	۱۳۹۶ ت ۴/۵/۵۴ RJ۵۰۵
رده‌بندی کنگره:	۶۱۸/۹۲۸۹۱۴
رده‌بندی دیویی:	۴۹۲۷۵۷۵
شماره کتابشناسی ملی:	

کد ناشر ۱۰۰۱۷۳۴

www.pub.sbu.ac.ir
unipress@mail.sbu.ac.ir

فهرست مطالب

پیشگفتار مترجمان	نه
پیشگفتار	یازده
بخش اول: دو الگو برای نگاه به تعاملات والد- کودک: رفتارگرایی و نظریه دلبستگی	۱
فصل اول: تعاملات والد- کودک از نگاه رفتارگرایی	۳
تقویت مثبت و منفی رفتارها	۴
ارزیابی رفتاری تعاملات والد- کودک	۶
مهارت‌های والدگری مثبت- دیدگاه رفتارگرایی	۷
کدگذاری درون جلسه‌ای مهارت‌های والدگری والدین/ ملاک‌های عملکرد رفتاری	۱۰
نتیجه‌گیری	۲۰
فصل دوم: تعاملات والد- کودک از دیدگاه دلبستگی	۲۷
نظریه دلبستگی	۲۸
شکل‌گیری نظریه دلبستگی	۲۸
مراحل رشد دلبستگی	۳۰
ارزیابی کیفیت دلبستگی	۳۳
رفتارهای والدگری مثبت؛ دیدگاه دلبستگی	۳۸
پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه مداخلات مبتنی بر نظریه دلبستگی	۴۰
پژوهش‌های متمرکز بر آموزش والدین مبتنی بر نظریه دلبستگی	۴۴
الگوهای کاری درونی دلبستگی در بزرگسالان	۴۵
پژوهش‌های متمرکز بر حالت ذهنی دلبستگی بزرگسال	۴۹
مطالعات مبتنی بر مداخله دلبستگی بزرگسالان	۵۰

نتیجه‌گیری.....	۵۰
منابع.....	۵۱
فصل سوم: مقایسه رویکردهای والدگری رفتاری و دلبستگی محور.....	۵۹
مقایسه دیدگاه‌های رفتاری و دلبستگی در زمینه تعاملات والد- کودک.....	۶۱
هم‌پوشانی میان ارزیابی‌های رفتاری و دلبستگی محور از تعاملات والد- کودک.....	۶۲
اعتبار پیش‌بین ارزیابی‌های رفتاری و دلبستگی از تعاملات والد- کودک.....	۶۳
تفاوت‌های دیدگاه رفتاری و دلبستگی محور درباره والدگری مثبت.....	۶۳
تفاوت‌های تجربی و مبتنی بر شواهد میان مداخلات رفتاری و دلبستگی محور.....	۶۴
مشابهت‌های میان مداخلات والدگری رفتاری و دلبستگی محور.....	۶۷
نتیجه‌گیری.....	۶۹
منابع.....	۶۹
بخش دوم: الگوی یکپارچه برای آموزش والدگری مثبت.....	۷۱
فصل چهارم: چارچوبی برای یکپارچه‌سازی رفتارگرایی و نظریه دلبستگی در آموزش والدین.....	۷۳
ارزیابی تعاملات والد- کودک.....	۷۶
انتقال متقابل.....	۷۸
چرا آموزش والد؟.....	۷۹
یکپارچه‌سازی آموزش دلبستگی محور والدین با آموزش رفتاری والد.....	۸۰
رویکرد دلبستگی محور به آموزش نادیده‌انگاری در جریان بازی کودک- محور.....	۸۰
اظهارنظر در مورد دلبستگی در طی بازی کودک- محور.....	۸۳
بازخورد ویدئویی در جلسات آموزش والد.....	۸۵
"انتقال متقابل رفتاری" در آموزش والد در بازی کودک- محور.....	۸۷
رویکرد دلبستگی محور به آموزش متابعت و محرومیت از تقویت مثبت در طی بازی والد- محور.....	۹۲
ادغام اظهارات راجع به دلبستگی در طی بازی رفتاری والد- محور.....	۹۵
نتیجه‌گیری.....	۹۸
منابع.....	۹۹
فصل پنجم: جادوی پیش‌پاافتاده.....	۱۰۳
مرور دلبستگی ایمن و حالت ذهنی ایمن/ خودمختار.....	۱۰۵
ویژگی‌های دلبستگی ایمن.....	۱۰۵
میزان دلبستگی ایمن.....	۱۰۷

رفتارهای والدگری مرتبط با دل‌بستگی / ایمن	۱۰۹
حالت ذهنی ایمن / خودمختار	۱۰۹
پژوهش در زمینهٔ حالت ذهنی ایمن / خودمختار	۱۱۰
مشاهدات و پیشنهادات بالینی	۱۱۱
نتیجه‌گیری	۱۱۳
منابع	۱۱۳
فصل ششم: نمی‌تونم با اون زندگی کنم، نمی‌تونم بدون اون زندگی کنم	۱۱۷
مرور دل‌بستگی دوسوگرا/ مقاوم و حالت ذهنی دل‌مشغول	۱۱۸
پژوهش در مورد دل‌بستگی دوسوگرا/ مقاوم	۱۲۰
پژوهش دربارهٔ رفتارهای والدگری مرتبط با دل‌بستگی دوسوگرا/ مقاوم	۱۲۰
نتایج مطالعات دربارهٔ مداخلات مبتنی بر دل‌بستگی: فراوانی دل‌بستگی دوسوگرا/ مقاوم	۱۲۱
ویژگی‌های حالت ذهنی دل‌مشغول	۱۲۳
پژوهش در زمینهٔ حالت ذهنی دل‌مشغول	۱۲۳
مشاهدات بالینی و پیشنهادات	۱۲۴
نتیجه‌گیری	۱۲۸
منابع	۱۲۸
فصل هفتم: چیزی که مرا نکشد قوی‌ترم می‌کند	۱۳۳
رفتار والدگری مرتبط با دل‌بستگی اجتنابی	۱۳۸
حالت ذهنی نادیده‌انگار	۱۳۸
پژوهش در خصوص حالت ذهنی نادیده‌انگار	۱۳۹
مشاهدات بالینی و پیشنهادات	۱۴۰
نتیجه‌گیری	۱۴۶
منابع	۱۴۶
فصل هشتم: همچون پناهنده	۱۵۱
دل‌بستگی سازمان‌نیافته	۱۵۶
رفتارهای والدگری مرتبط با دل‌بستگی سازمان‌نیافته	۱۵۹
مداخلات دل‌بستگی سازمان‌نیافته/ کنترل‌گر	۱۶۱
ویژگی‌های حالت ذهنی حل‌نشده/ سازمان‌نیافته (U/d)	۱۶۱
پژوهش در زمینهٔ حالت ذهنی حل‌نشده/ سازمان‌نیافته	۱۶۵

۱۶۵	مداخلات حالت ذهنی حل نشده/ سازمان نیافته
۱۶۶	مشاهدات بالینی و پیشنهادات
۱۷۴	نتیجه گیری
۱۷۵	منابع
۱۷۹	واژه نامه فارسی- انگلیسی
۱۸۳	واژه نامه انگلیسی- فارسی
۱۸۷	نمایه

پیشگفتار مترجمان

باتوجه به اهمیت نقش والدین در تحول کودکان، رویکردهای متفاوتی برای درگیر کردن والدین در فرایند روان‌درمانی کودک طراحی شده است. پژوهش‌های بی‌شماری در حیطه روان‌شناسی کودک نشان داده‌اند که آموزش والدین می‌تواند نقش مؤثری در کاهش مشکلات رفتاری و هیجانی کودکان داشته باشد. در تاریخچه رویکردهای آموزش والدین، ردپای نظریه رفتارگرایی به وضوح آشکار است. در حقیقت، الگوهای اولیه آموزش والدین عمدتاً مبتنی بر نظریه رفتارگرایی و آموزش روش‌های مدیریت و یا مهار رفتارهای مخرب کودکان بود که باتوجه به نتایج پژوهش‌ها و شناخت کمبودهای این الگوهای اولیه، به تدریج مؤلفه‌های دیگری همچون بهبود روابط والد-کودک، به مثابه یک بخش ضروری آموزش، به آن افزوده شد. همچنین با ایجاد برخی تغییرات و رعایت ملاحظات خاص، این الگوها برای دیگر مشکلات کودکان از جمله مشکلات هیجانی یا به عبارت دیگر مشکلات درونی‌سازی شده نیز به کار گرفته شد.

مجموعه پژوهش‌هایی که در قالب طرح‌های پژوهشی، پایان‌نامه‌های دانشجویی و مقاله‌های علمی-پژوهشی با موضوع اثربخشی روش‌های آموزش والدین انجام شده است، نشان‌دهنده محبوبیت چنین روش‌هایی نزد پژوهشگران و درمانگران ایرانی در سال‌های اخیر است. هم‌اکنون، در بسیاری از مراکز مشاوره و کلینیک‌های روان‌درمانی، رویکرد غالب در آموزش والدین و فرزندپروری رویکرد رفتارگرایی است. هرچند اثربخشی این الگوها در تحقیقات متعددی تأیید شده است، همواره با انتقادهایی نیز مواجه بوده‌اند که عمدتاً برخاسته از رویکردهای تحلیلی‌اند، به‌ویژه رویکردهای روابط موضوعی که دیدگاه متفاوتی به کودک و روابط اولیه دارند.

یکی از مهم‌ترین و اثرگذارترین رویکردهای نظری در حیطه روان‌شناسی تحول، نظریه دلبستگی است که در سال‌های اخیر از سطح نظری به سطح بالینی حرکت کرده و مداخلات مختلفی در حیطه‌های گوناگون پیشنهاد داده است. در نگاه اول به نظر می‌رسد این دو رویکرد، که می‌توان گفت شاخص‌ترین رویکردهای الهم‌بخش الگوهای آموزش والدین می‌باشند، با هم تفاوت‌های بنیادی و اساسی داشته و نگاه متفاوتی به دنیای درونی کودک دارند، ولی این کتاب به درستی توانسته است در کنار نشان دادن این تفاوت‌ها، همبستگی خوبی میان مؤلفه‌های اصلی این دو نظریه فراهم آورد و به متخصصان کمک کند تا بتوانند از اصول اثربخش و شواهد محور این دو رویکرد در کنار یکدیگر استفاده کنند.

دکتر بت تراوتمن (Beth Troutman)، استاد روانپزشکی بالینی در کالج پزشکی دانشگاه آیوا کارور (University of Iowa Carver College of Medicine) است. بیش از سی سال است که تدریس، پژوهش، و کار بالینی او بر بهبود تعاملات والد-کودک متمرکز است. وی از زمان فارغ‌التحصیلی با بیش از یک رویکرد نظری سروکار داشته است و در زمینه خودکارآمدی والدگری، خلق‌وخو و نظریه دلبستگی پژوهش انجام داده و درمان تعاملی والد-کودک (PCIT) را به‌مثابه الگویی رفتاری برای بهبود والدگری منتشر کرده است.

در بخش اول این کتاب، اصول و مبنای نظری هر دو رویکرد به‌خوبی و به‌طور خلاصه توضیح داده شده است و سپس در بخش دوم، راهبردهای عملی و شواهد محور برای یکپارچه‌سازی روش‌ها و اصول رویکرد رفتارگرایی و دلبستگی در کار با والدین بیان شده است. مثال‌های کاربردی ارائه‌شده در کتاب و همچنین مرور شواهد پژوهشی می‌تواند برای متخصصان و پژوهشگران این حیطه بسیار مفید باشد.

باوجود مفیدبودن و نوآوری این کتاب، توجه به این نکته ضروری است که این کتاب عمدتاً بر مبنای رویکرد رفتارگرایی است که می‌کوشد تا حساسیت‌های موجود بر مبنای الگوهای دلبستگی را در آموزش رفتاری والدین در نظر بگیرد؛ بنابراین نمی‌توان آن را کتاب آموزش والدین دلبستگی محور دانست؛ اما این کتاب می‌تواند برای درمانگرانی کمک‌کننده باشد که علاقه‌مندند رویکرد رفتارگرایی را به رویکردهایی نزدیک سازند که روابط والد-کودک را بیش‌ازپیش در نظر می‌گیرند.

متخصصانی که در حیطه آموزش والدین فعالیت دارند حتماً بر این نکته واقفاند که توجه به تفاوت‌های فرهنگی در ارزش‌ها و اصول والدگری بسیار ضروری است؛ بنابراین ممکن است برخی نوشته‌های این کتاب از نظر فرهنگی متفاوت با اصول فرهنگی ما باشد.

این کتاب برای متخصصان حیطه روان‌شناسی بالینی کودک، متخصصان روان‌شناسی تربیتی، دانشجویان روان‌شناسی و مشاوره و همچنین پژوهشگران این حیطه توصیه می‌شود. امید است این کتاب بتواند بخشی از کمبود کتاب‌های علمی در زمینه آموزش والدین را با توجه به رویکردهای جدید جبران کند و برای استفاده‌کنندگان مفید باشد.

پریسا سادات سیدموسوی

امیرمهدی کتانی

۱۳۹۶

پیشگفتار

”هیچ چیز کاربردی تر از یک نظریه مناسب نیست“ (لوین^۱، ۱۹۵۲).
”هر محقق کار خود را با انتخاب پارادایمی آغاز کرده و نابسندگی های آن را می جوید.“
(پاترسون^۲، ۱۹۸۲)

این کتاب برای ارائه دهندگان خدمات و مربیان است، یعنی درمانگران حیطة سلامت روان در دوران نوزادی و اوایل کودکی، بازدیدکنندگان خانگی، پزشکان متخصص کودک، پرستاران، و دیگر مداخله گران حیطة کودکی، که والدین نوزادان، کودکان نوپا و خردسالان (۸ - ۰ سال) را مشاوره و راهنمایی می کنند. هدف کمک به ارائه دهندگان خدمات برای توجه به دغدغه های مربوط به روابط والد-کودک، رشد هیجانی کودک و مشکلات رفتاری کودک است. این کتاب چارچوبی برای درمانگران کودک فراهم می سازد تا جدیدترین پژوهش های انجام گرفته در رویکردهای رفتاری و دلبستگی در حوزه والدگری را در کار بالینی خود به کار گیرند. تأکید کتاب بر نگرانی هایی است که، به احتمال بیشتری، خانواده ها را به سمت دریافت خدمات درمانی می کشاند: تعارض در روابط والد-کودک، والدگری خشن یا بدر رفتاری، و مشکلات سلوک کودک.

در ۵۰ سال گذشته، دو الگوی نظری متفاوت مداخلات و مشاوره های حوزه والدگری را هدایت کرده اند: رفتارگرایی و نظریه دلبستگی. هریک از این الگوها پروژه های تحقیقاتی غنی و حامیان وفاداری داشته اند. این دو سنت گاهی نیز موجب نظریات متعارضی در خصوص انتخاب بهترین پاسخ به نوزادان/کودکان خردسال، و گاهی دیدگاه های متفاوت در رابطه با "والدگری مثبت"^۳ شده اند. باتوجه به تأکید فزاینده بر مداخلات پژوهش محور در کار با خانواده ها، هر کدام از این سنتها در رقابت با یکدیگر از رویکردهای والدگری مختلفی حمایت پژوهشی کرده اند.

من از منظر هر دو نظریه رفتارگرایی و دلبستگی سخن می گویم. باینکه احمقانه به نظر می رسد، ولی این واقعیت دارد. رفتارگرایی و نظریه دلبستگی اصطلاحات و واژگان فنی خاص خود را دارند که این مسئله رابطه پژوهشگران و درمانگران این دو سنت را پیچیده می کند و کار ارائه دهندگان خدمات را در ارزیابی دیدگاه های رقیب دشوار می سازد. به عنوان یک روان شناس بالینی کودک به حوزه سلامت روان نوزادی و اوایل کودکی،

1. Lewin

2. Patterson

3. positive parenting

که در دهه ۷۰ میلادی آغاز شد، علاقه‌مندم هر چند با گذشت زمان، و در پی توسعه مداخلات مبتنی بر رفتارگرایی و نظریه دلبستگی، یک درمانگر/ پژوهشگر والد-کودک شدم البته هر دو جهت‌گیری را ارزشمند یافته‌ام. آموزش بالینی من شامل مداخلات رفتاری برای رفتارهای ایدایی، مداخلات رفتاری برای اختلالات اضطرابی، مداخلات مبتنی بر آموزش والد، و مداخلات مبتنی بر نظریه دلبستگی است. پژوهش‌های من نیز مفاهیم نظریه یادگیری اجتماعی، نظریه دلبستگی، و نظریه خلق‌وخو را به هم پیوند می‌دهد. هدف بخش اول دست‌یافتنی‌تر کردن پژوهش درباره رفتارگرایی و نظریه دلبستگی برای ارائه‌دهندگان خدمات است. فصل ۱ دیدگاهی کلی از چگونگی نگاه رفتارگرایی به تعاملات والد-کودک و نتایج پژوهش‌های انجام‌شده بر مداخلات والدگری رفتاری برای کودکان خردسال دارای رفتار ایدایی و خانواده‌های در معرض خطر بدرفتاری، ارائه می‌دهد. تأکید بر نتایج پژوهش‌هایی است که من در طی دهه گذشته درباره رویکرد والدگری رفتاری انجام داده‌ام؛ یعنی درمان تعاملی والد-کودک^۱ (PCIT). فصل ۲ نگاهی کلی به نظریه دلبستگی و نتایج پژوهش‌های مبتنی بر آن دارد. در این فصل، تأکید بر آن دسته از رویکردهای مبتنی بر نظریه دلبستگی است که بر چارچوب کار من با خانواده‌ها و کودکان خردسال تأثیرگذار بوده‌اند. فصل ۳ برخی حوزه‌های اختلاف میان این دو سنت را خلاصه کرده و به کشف این موضوع می‌پردازد که دو نظریه چگونه یکدیگر را کامل می‌کنند.

بخش دو، بخش "چه کار کنیم" کتاب است. هدف بخش دو فراهم‌آوردن چارچوبی به‌منظور ادغام رفتارگرایی و نظریه دلبستگی در آموزش والدین کودکان خردسال، برای درمانگران است. اگر شما بیشتر اهل عمل و اجرا باشید، ممکن است بخواهید یکسره به بخش دو کتاب رفته و بخش یک را فقط به‌خاطر سؤالاتی مطالعه کنید که در خصوص نظریه، ارزیابی‌ها، و مسائل روش‌شناختی به‌ذهن می‌رسد، (البته اگر شما اهل عمل باشید احتمالاً از آن دسته خوانندگانی هستید که پیشگفتار را رد می‌کنند). فصل ۴ منطق به‌کارگیری آموزش والدین در مواجهه با تعاملات مشکل‌ساز والد-کودک را مطرح می‌کند و چارچوبی برای یکپارچه‌سازی نظریه دلبستگی و پژوهش در حوزه آموزش والدین ارائه می‌دهد. فصل‌های ۵، ۶، ۷ و ۸ متناسب کردن آموزش والدین با الگوهای مختلف دلبستگی را به‌بحث می‌گذارند.

بت تراوتمن

1. Parent-Child Interaction Therapy (PCIT)

بخش اول

دو الگو برای نگاه به تعاملات والد- کودک:

رفتارگرایی و نظریهٔ دلبستگی

فصل اول

تعاملات والد- کودک از نگاه رفتارگرایی

”رفتارهای قهری هم به وسیله تقویت مثبت و هم تقویت منفی حفظ می‌شوند“ (پاترسون^۱، ۱۹۸۲).

فرض کنید در صف یک فروشگاه مواد غذایی، پشت سر مادری ایستاده‌اید که به‌ظاهر عجله دارد و چرخ‌دستی پر از مواد غذایی و یک کودک دوساله را جلو می‌برد. می‌بینید کودک دوساله از چرخ‌دستی بیرون آمده و یک بسته کلوچه از قفسه برمی‌دارد. مادرش می‌گوید: ”نه، کلوچه فقط فعال‌ترت می‌کنه. کلوچه‌ها رو به قفسه برگردون!“ کودک سرش را به نشانه‌ی نه تکان داده و کلوچه‌ها را محکم در بغل خود نگه می‌دارد. مادر کلوچه‌ها را از دست‌تپیل و کوچک کودک بیرون کشیده و آن‌ها را به قفسه بازمی‌گرداند. کودک جیغی بلند می‌کشد و مادر را با دست‌تپیل زده و بر سر او فریاد می‌زند: ”مامان بد!“ همان‌طوری که کودک به جیغ‌و داد ادامه می‌دهد، مادر از او دور می‌شود. یک مشتری، از صف مقابل مادر، برمی‌گردد و به پسر بچه می‌گوید: ”انگار یکی روز بدی داره. شاید گرسنته“. نه مادر و نه کودک به خریدار هیچ پاسخی نمی‌دهند، اما مادر یک اسنک میوه‌ای از کیفش بیرون آورده و به پسرش می‌دهد. کودک اسنک میوه‌ای را از دست‌تپیل مادرش انداخته و از این موقعیت کوتاه استفاده می‌کند تا دوباره بسته کلوچه را از قفسه بردارد. هنگامی که خرید مشتری جلویی تمام می‌شود، مادر

1. Patterson

۲. این یک گزارش خیالی برای روشن‌تر شدن کاربرد اصول رفتارگرایی در تعاملات والد- کودک است.